

Y O L D A Ş

İşçi, Çiftçi ve Emekçi Halk
faidesine çalışır siyasî gazete

30 Ramazan 1343 Perşembe

Sahip ve müdiri : İbrahim Hilmi

Adres : Bursa, Yoldas

İdare mahalli : Tuz Pazarı Orhaniye Matbaası

Sayı : 1 - 500

23 Nisan /1341/1925

Abone Şeraiti

Seneliği : 250, altı aylığı 150 kuruş

Tarih-i tesisi : 15 ⁴⁴ ¹¹ 1335 Teşrinievvel

Abone ve ilân bedelleri pesin alınır.

Yıl : 6

Yoldas

Bugünkü millî bayramı ve yarın idrak edeceğimiz iyd-i zaferi
karilerine tebrik eyler.

Avusturya İmparatorluğu hanedanından bir arşedükün katli yüzünden çıkan umumî harp, beseriyeti bir birile boğuşan iki manzumeye ayırarak, felâketimizi doğuruyor, sefaletler saçıyordu. Nihayet harp sözde bitiyor: Avusturya inhilâl ediyor, Almanya'da imparatorluk müesseseleri yıkılıyor, biz de tevekkül ve merakla mukadderatımızın encamını bekliyorduk!.. Fakat ne gördük?

Büyük Türk tarihinin küçük bir sahifesinde yaşayan kıp kızıl Osmanlı saltanatının kap kara hayatını!

Fisk ve fûcur yuvası olan saray ve onun tufeyli serâmedanı, zafer ve neşe teraneleriyle sermest, Türk'ün son bakiye-i hürriyet ve istiklâl haklarını da çiğneyen, gelen galipleri derâğuş ediyor... Millet namına, milletin vatanperver evlâdını seçerek sürüyor.. Millet namına, milleti ölüme mahkûm eden vesikaları imzalıyordu...

İşte, Türkiye ufuklarında beynedüvel suikast (h) ailelerinin şimşekleri çakarken, sarayın, ta kuruluşundan beri, mühmel ve metruk bıraktığı mazlum Türk yurdunda ebedî ve peygamberâne bir dehâ yükseliyordu...

O asil Türk ırkının bütün kıymetli meziyet ve kabiliyetlerini, en şâmil mânâsile nefsinde mezc ve cem eden lâyemut "Gazi" mizdi...

Elinde hakikat ve hidayet meşâli, göğsünde çelik bir iman kudreti, ruhunda ebedî bir aşk ateşi ile o, milletin başına geçiyor: damarlarına hürriyet ve istiklâl aşkı zerk ediyor. Ona bugün hakikata munkalip efsanevî mukaddes bir hayat vaat ediyordu.

325'inci yılda [1909] Meclis-i Meb'usan açılıyordu. Ne esrarengiz bir gafletti: Bu meclis, işgal altına giren İstanbul'da ve sarayın burnu dibinde toplanıyordu ve çok tabii idi ki, bazı âzâsının tevkiifi suretile dağıtılıyordu...

[İngiliz medeniyetinin mütemayiz vasf-ı tabiîsini tarihe bir daha kayıt ve tatbik eden 16 Mart gününü nefretle hatırlayalım.]

Hadisatın revş ve tarz-ı inkisafına nighbân olan büyük Gazimiz nihayet, Türk milletinin haiz-i selâhiyet vekilleri ile Ankara'da "Birinci Büyük Millet Meclisi"ni topluyor ve meclisin, Türk milletinin mukadderatına vaz-ı ülyed olduğunu ve başka hiç bir kuvvetin mevcut olmadığını ilân suretile Osmanlı saltanat ve hükümetile fiilen, hükmen, hukuken kat-i alâka

1335
olmalı:

eyliyordu...İşte o gün, bu gündü. 23 Nisandı...

23 Nisan, Türk milleti için elemeler ve me^{rr}zayetlerle mahmûl bir safha-i tarihiyenin ebediyen ^{ab}û^{ab}t olduğu bir gündür.

23 Nisan, Türk vatandaşlarının ekmel mânasile hürriyete, istiklâle, muasırlaşmaya doğru en kâdir ve en katî hamlelerini attıkları bir gündür...

23 Nisan, cumhuriyet ve inkılâp fikir ve hareketlerinin ilham ve kudret menbaidir...

23 Nisan, mes'ut ve ~~muramur~~ bir ufk-u tarihînin mebde noktasıdır.

Bir cümle içine sıkıştırarak diyebiliriz ki, vatanın harım-i ismetinde Yunan'ı boğan, Lozan'da muazzam devletlerin kibir ve nahvetini parçalayan, asırların havsalasına sığdıramadığı inkılâbı yapan ve en nihayet şark irticaına kan kusturan kudret, muhakkak ki velûd ve feyyaz 23 Nisandan ilham almıştı...

Edip

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARASTIRMA VAKFI

980

Ah: -dedi, Cumhuriyet onların hiç işine gelmez. Siz bilerseniz oralar-
daki şeyhler ve beyleri? Her biri kral gibi yaşar. Bütün köylerin arazisi
kendi malları, köy halkı da esir kullarıdır.

-Bizim aramızdaki münakaşa hükümet bu isyanı tamamen bastırdıktan
sonra ne yapacak; mes'elesidir.. Sen ne dersin?

-Şüphesiz dedim, bir daha şeyhlerin başkaldırmalarına imkân bırakma-
yacak bir tarzda bastıracağız...

Hüsevin Çavuş sözümü kesti. Hepsi doğru, ben de ilâve edeyim; İstik-
lâl mahkemeleri kuruldu. Âsiler bir taraftan asılmağa başladı. Fakat....

- Ey fakat?..

Köşede oturan yaşlıca birisi atıldı: -Hüsevin Çavuş, dedi, nafile çe-
ne yorma, senin dediğin olmaz...Hüsevin Çavuş gözlerini açarak bağırdı: E
olmazsa Mehmet ağa, bu isyanın da sonu gelmez..

- Ne, sen ne diyorsun? bakalım, dedim.

- Ne diyeceğim, dedi. Evet, doğru. Hükümet vâkıa asker gönderdi. Bu
âsileri, şeyhleri, beyleri tutacak, kimisini asacak, kimisini kesecek: işte
bu kadar. İsyanın, isyan sebeplerinin asıl kökleri kalacak. Bu yaz değilse,
gelecek kış yahut öbür bahara bir isyan daha çıkacak..

Zaten görmüyormusunuz? Bir takım şeyhler, derebeyler bu isyana gir-
memişler. Bilâkis âsilere silâh çekiyorlar. Hükümetle güya birlik oluyorlar.
Bunlar bu sayede hem hükümetin gözüne girerek onun yapması elzem ıslahatı
yaptırmayacaklar, hem de cahil halkı kendilerine daha iyi bend edecekler.

-İyi ama sen ne yapılmasını istiyorsun; dedim.

-Ben mi dedi, ben işi kökünden keser atardım. Hem işi kökünden kesip
atmak için bundan daha büyük fırsat olmaz.

Hüsevin Çavuş sandalyesinde şöyle bir doğruldu, ciddi tavır aldı,
dedi ki:

-Ben diyorum ki, Kürdistan'da baştanbaşa ıslahat lâzım:

Evvellâ derebeylerin, şeyhlerin elinde ne kadar mal mülk varsa hepsi-
ni ^{mali;} alarak fakir köylüye taksim etmeli...

Sonra, en ufak beylerine varıncaya kadar hepsini Kürdistan'dan sür-
meli, başka taraflara dağıtmalı...

Bu esaslı iki şeyi yaptıktan sonra oranın her bucağına mektep sokmalı...

983

İstanbul'da mekteplerin sıcak salonlarında toplanıp irticai protesto eden kadın erkek o mekteplileri, buralara muallim göndermeli vesselâm... Bu sözlere hak vermemek mümkün mü? O anda: Hüseyin Çavuş ben de sizlerle beraberim, dedim. ~~xxxx~~

Suphi

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

23 NISAN

Yetim çocuklar günü

Tahripkâr harplerin bize mukaddes birer vedia olarak bıraktığı şehit yavrularının vatana ~~vâfi~~ birer uzuv olarak yetiştirilmelerini temin etmek ve çocuk vefiyatının önüne geçmek emel-i mübeccelle tesekkül eden "Himaye-i Etfal Cemiyeti" istiklâl-i millimizin mebdaini teşkil eden "23 Nisan"ı çocuk günü olarak tesbit etmiştir.

Türk tarihinin feyizkâr bir dönüm noktası: Halâs ve istihlâsımızın mübessiri olan bu mes'ut günü idrak eder ve yaşarken bizi ~~şairin devamı~~ ~~okunamıyor~~ şehitlerimizin yavrularını derin bir sefkat ve ^{se} ~~muhaf~~betle aramak ve onlara şükran borçlarımızı ödemek millî bir vazifemizdir.

İşte bugün Türk milletinin sermaye-i istikbali olan yavrucuklar tarafından Türk vatandaşlarının göğüslerine takılacak rozetler; bizim istiklâlimiz, bizim refahımız .. bizim yaşamamız için ölen vatan şehitlerinin bizden sefkat, bizden vefa bekleyen yavrularına karşı minnettarlıklarımızı ödemeye vesile olacaklardır.

Yarının büyükleri olan bugünün kimsesiz yavrucuklarına ulvî bir duygu ile yardım edelim..

bugünlere kavuşturan mübarek

ALTUN SARRAFLARI

Rumî 1325 senesinin 15 Mayıs'ında ellerinde zeytin dallarile İzmir'in Kordonboyu'na çıkarılan Yunan ordusu, yaseminler ve çiçeklerle süslenmiş yalancı bir gelin arabası gibi, Anadolu'ya sözde medeniyet sokmağa geliyordu.

Fakat kışla önünde patlayan ilk kursundan sonra karşısında en ufak tutunma bile görmeden ilerleyen bu düzme medeniyet ordusu, kana susamış sarhoş bir avcı gibi geçtiği yollarda avuç avuç insan kanı içmeğe başladı; girdiği yerlerde kucak dolusu ateş bıraktı ve başta bir elinde haç, bir elinde bayrak papazları olduğu halde kudurmuş bir canavara dönen ordu dumanlı kafası, Menderes'te yalçın bir kaya gibi yükselen Aydın zeybeklerine çarpıncaya kadar bu böylece sürdü.

Yıllar felâket yüklü bir kervan gibi uzayıp gidiyordu. Zengin Frenk devletlerinden bol bol yardım gören Yunan Bursa'yı, Eskişehir'i çiğnemiş, kalburundan kanlı yaşlar süzen bir masal adamı gibi, demir çizmelerini Anadolu'mun göğsüne saplamıştı.. Deli bir yel oldu

Nihayet bir gün geldi ki, İnönü'nde, Sakarya'da kendini tanıtan Türk ordusu Afyon'da ansızın ve Anadolu'da ki yoksul emekçi halkın bağından kopan bu ordu şaşkın Yunan'ı önüne katarak umulmadık bir hızla onbeş günlük terini İzmir kıyılarında Akdenizin rüzgarile kuruttu..

9 Eylül günü idi. Halk yüreklerden taşan misli görülmemiş bir şenlik yaptı. İhtiyarlar, kadınlar, yorgun atların ayaklarına kapanıyordu. Büyük, küçük birbirini kucaklayan herkes sevinçten ağlıyordu.

Baştan başa al renkleri içinde çalkanan güzel İzmir'in Kordonboyu'nda, yerlerde sürünen mavili beyazlı bayrakların üstünde hatıra hayale gelmeyen zahmet ve fedakârlıklarla memleket kurtaran asker, kuzu gibi akıp gidiyor, önünde mızıkâ Sakarya marşını çalıyordu.

O sevimli yüzün asla solmasın

Hiç bir zaman gönlün yaşla dolmasın

Türk askeri Türk askeri savende

Vatanında bir tek Yunan kalmasın..

Lâkin, yeşil Anadolu'yu üç yıl kanla yıkayan düşman çekilirken, önüne çıkan köylere, kasabalara ateş vermeği de umutmamıştı.. Kumandanlarının emri altında Efsun askerleriyle kundakçı Rum, Ermeni, Çerkes çetelerinin bıraktığı yangın yüzlerce yıl görmüş koskoca kasabaların kemiklerini çatır çatır eritiyor, gecenin karanlığında oradaki köyler alevden bir lâle gibi yanıyordu..

Olan kanlı işler bir sayılsa insanın tüyleri ürperir:

Memeleri kesilip omuzlarına atılan ve rahmine odun sokulan kadınların ölüsü, çırılçıplak sokaklarda bırakıldı. Çıra ile aydınlatılan alçak tavanlı köy evlerinde al kan içinde uzanmış çocuk denecek kadar taze kızların üstünde neferler nöbetle şehvetlerini doyurdu!

Ve yorgun Yunan denize doğru kaçarken "Göztepe" arkalarında "Poligon" sırtlarında pazar kuran İzmir'in bezirgân Yahudilerine kanlı inciler, henüz eti kurumamış küpeler, kesik parmakların üstünde duran yüzükler sattı...

× × ×

Göğsünden dört yara daha alan ve Yunan çekilirken İzmir'e en önde giren Ali, istiklâl için yapılan bu harbin ne demek olduğunu sade duyusu ile değil, düşünüşü ile de pek iyi anlıyordu. Frenklerin zoru, memleketin elini kolunu sıkı sıkı bağlamak, sonra da sağmal inek gibi memelerindeki sütü son damlasına kadar rahat rahat içmekti.

Bizi ^{de} tıpkı Asya'daki, Afrika'daki sarı ve siyah derililer gibi tam köle yapmak istiyorlar diyordu..

Ali, zengin frenk devletlerinin Anadolu'ya saldırdığı Yunan ordusunun arkasında gözleri kanlı yağmacı korsanlar, ensesi kat kat olmuş şapkalı yabancı bezirgânlar ve bir sürü göbekli altın sarrafları görüyordu..

İşte bunun içindir ki, istiklâl harbi biter bitmez, o, herşeyin bittiğine inanmadı. Memlekette olup giden işlere bir baktıktan sonra, o kavga bitmedi, dedi, son kavga yeni başlayacak!

Ve çalışan yoksul emekçilerle, hazır yiyici tembel zenginler arasında ki bu son kavgaya hazırlanmak için uğraşma başladı..

Ali etrafına topladığı işçilere ve köylülere açık açık anlatıyordu.

Emekçilerin alınından dökülen ter damlaları birike birike nasıl altın bir göl oluyor ve zenginler bu gölün suyumu gizli oluklardan kendi havuzlarına nasıl akıtıyorlar, bunu anlatıyordu..

Yunanı arkasındaki şapkalı bezirgânlar ve göbekli altın sarraflarile beraber denize döktük, demek ki oluğun birini tıkadık, şimdi de frenklere simsarlık eden Müslüman bezirgânların, içimizde dolayan altın sarraflarının ve anadilimizi konuşan abanî sarıklı, fesli, kalpaklı hazır yiyici göbeklilerin kasesine ve kasasına akan oluğu tıkamak gerek!

İstanbul Mektubu

Mesâi Kamumu Tetkik Encümeni:

Millet Meclisi Ticaret Encümeninde tetkik edilen Mesâi Kamumu lâyihasının gazete sütunlarında intişarı üzerine İstanbul amelesi arasında büyük bir heyecan hasıl olmuştur. Çünkü bu lâyiha amele sınıfının aleyhine bir çok ahkâmı ihtiva ediyordu. Hatta iş saatleri ve mukavelât gibi bazı mesail bugün bazı sanayi ^{sube} ~~siirket~~lerinde câri olan teamüllerden de daha fena bir şekilde hâl olunmuştur. Alâkadar işçiler şimdikinden daha beter bir vaziyete düşmekten korkuyorlardı.

Amele arasında mevcut heyecan ve Türkiye işçiliğini tehdit eden tehlikeyi nazar-ı dikkate alan Amele Teali Cemiyeti'nin teşebbüsile tek mil ame le cemiyet ve grupları büyük bir içtimâ akd etmişlerdi. Bu içtimâda Mesâi Kamumu amelenin ihtiyaçlarına ve emellerine muvafık bir tarzda tadil ettirmek için icap eden teklifatı ihzar ve tertip etmek vazifesile mükellef on dokuz kişilik bir encümen intihap edilmisti. Encümenin netice-i mesâisi de takriben beş sene evvel Divan yolunda Cumhuriyet Kiraathanesinde inikat eden ve otuz bin emekçiyi temsil eden muazzam bir ^{Kongre} tasdik ederek mukabil bir lâyiha şeklinde Millet Meclisine arzını yine aynı encüme havale eylemişti. Amele encümeni lâyihasını tab' ettirecek ve bir heyet-i mukafaza ^{rahhas} ya tevdiân Ankara'ya gönderecek ve meb'us beyler nezdinde işçilerin nokta-yı nazarını müdafaa ettirecekti.

Geçen hafta zarfında filhakika mevzu-u bahis lâyihanın tab'ı itman edilmişse de, ame le hareketine yabancı ^{bazı} amillerin tesiri altında bir hey'et vedaat ile Ankara'ya gönderilmesinden sarf-ı nazar olunmuştur. Bu şüpheli manevra üzerinde bir dakika tevakkuf etmeden geçemeyeceğiz...

Istihbaratımıza nazaran encümende ameleye daima kanaatkârlık tavsiye eden ve en mesru haklarının talebine mâni olan bir zat Ankara'ya hey'et göndermekten ise, bir tek murahhas göndermek daha muvafık ve müfid olacağını ileri sürmüş ve bu teklifini kabul ettirmek için bir kısım âzâlar üzerinde imâl-i nüfuz etmiş, nihayet bazı maddî imkânsızlıklar da nazar itibare alınarak bu şekil kabul olunmuştur. Fakat yapılan intihapta bu zatın namzedi ekseriyeti temin edemeyince vaziyet değişiyor, bir saat evvel bir murahhas

gitmesinin taraftarı olanlar bunun beyhude olacağından, bu sırada hiçbir iş görülemeyeceğinden bahsetmeğe başlıyorlar. Bu itirazlara rağmen, en çok rey kazanan Amele Teali Cemiyeti Beykoz Şubesi reisi tesviyeci Hüseyin Efendinin azimeti takarrür ediyor. Böyle bir işçinin makarr-ı hükümete gidip encümenin lâyihasını tevdi etmesinden ve selâhiyettar bazı zevatla ve Ankara amelesile müdavele-i efkâr etmesinden ne gibi bir mahzur tevellüt edebileceğini kestirmek çok müsküldür. Bunun herhalde önüne geçmekte menfaatdar bazı kimselerin bulunduğu öğrenmek, *ekser* kânilerimizi mütehayyir edecektir. Her halde amelenin selâmeti endişelerinden gayri sâiklerle hareket ettiklerinde süphemiz olmayan bu kimseler, bütün ^{be}cerizelerini ve nüfuzlarını sarf ederek son dakikada Hüseyin efendinin seyahatına mani olmuşlardır...

Gazhane Amelesinin Grevi

Geçen ay zarfında Dolmabahçe gazhanesi hezimetle hitam bulan greve sahne oldu. Adetâ boğaz tokluğuna çalışan ame le gündeliklere cüz'î bir zam yaptırmak için uzun müddet şirket nezdinde tessebbüsatta bulduktan sonra ikna tarikile bir netice elde edemeyeceğini anlamış, nihayet grev silâhını kullanmağa mecburiyet his etmişti. Muavenet ve mukavemet tertibatı alınmadan tatil-i eşgal edilmişse de, harekete sıkı bir tesanüt rabıtasile bağlı olan bütün işçilerin iştirak etmesi ilk günler muvaffakiyet ümitlerini takviye etmişti. Fakat hükümetin hariçden işçi bulmak hususunda şirkete müzaheret etmesi ve haklarını müdafaa ve grevi idare eden masum işçileri kevfî bir tarzda haps ettirmesi grevçileri yeise düşürmüştür. Çok gariptir, bilâ sebeb tevkif edilen bu zavallı ameleler arkadaşları ile temastan men' olunmuş ve Takrir-i Sükûn Kamumuna muhalif hareket ettiklerinden dolayı İstiklâl Mahkemesine sevk edilecekleri tebliğ edilmiştir. Halbuki bu biçarelerin en mukaddes, en meşru haklarını vekar ve sükûnetle müdafaa etmekten, açlıktan ölmemeğe çalışmaktan başka hiç bir kabahatları yoktu..

Bütün muhalif şeraite, yerlerine bazı Rus amelelerinin ikame edilmiş olmasına rağmen, yine grevçilerin sebatları sayesinde muvaffak olmak ihtimalleri vardır.

Fakat evvelceden kumpanya ile anlaştığı ve bir itilâfname akd ettiği tahakkuk eden Faik namındaki cemiyet reisinin hıyanetile, amelenin maneviyyatı büsbütün kırılmış, tedricen işe avdet edenlerin miktarı bittabi çoğalmış ve grev felâketengiz bir tarzda hitam bulmuştur. Neticede sekiz on ame le müsevvik addedilerek isten çıkarılmış ve kabul edilenler de bilâ kayd ü şart çalışmağa mahkûm edilmiştir.

Bu grevden ame le sınıfı için çıkarılacak hisse, amelenin kendi kuvvetinden başka hiçbir şeye, kimsenin müzaheretine bel bağlamaması ve başına geçireceği adamlara -kendi içlerinden bile çıkmış olsalar- körükörüne itaat etmemeleri ve mükerrer tecrübeler neticesinde sadakat ve fedakârlığı sabit olmadıkça hiçbir rehber e hududsuz bir itimat göstermemesi lüzûmudur. İlk fırsatta daha hazırlıklı bir tarzda tekrar yapılacak grevde amelenin daha açığız davranmasını temenni ederiz.

Tahmil ve Tahliye İşleri

İstanbul'da bugüne kadar maden kömürü tahmil ve tahliye ameleleri iki teşkilât etrafında toplanıyordu. Bunlardan biri vilâyete, diğeri de şehremanetine merbut bulunuyordu. Vilâyete merbut bulunan hakiki bir amele teşkilâtıdır. Bu teşkilât âzâsına büyük faydalar temin etmiş, saat gibi işleyen bir hastalık ve kaza tertibatı vücuda getirmiştir. İşgal esnasında *Markasya (?)* ünvanı altında icray-i faaliyet eden cemiyet~~ten~~, icraatını takdirle yad ettiğimiz bu cemiyet doğmuştur. Bir esnaf cemiyeti seklini irâ'e eden diğeri ise başında bulunanları zengin etmekten başka bir şeye yaramamıştır. Amele haklarını gasp suretile isimlerini zikretmeğe lüzum görmediğimiz bir kaç kişi bugün, yirmi, otuz bin liralık servetler biriktirmeğe muvaffak olmuşlardır. Şayan-ı teşekkürdür ki Şhiren vilâyet bu gayr-i tabîî vaziyetin farkına varmış ve bu fuzulî cemiyeti feshetmeğe lüzum görmüştür. Amele cemiyeti heyet-i idaresi maskesi altında ameleyi soyanların pahalı vesayetinden kurtulan tekmil işçilerin tahmil tahliye cemiyetindeki diğeri arkadaşlarına iltihak ederek onlarla birlikte yekpare bir blok teşkil edeceklerinden eminiz..

TÜRKİYE SOSYAL TARİHİ
TÜSTANIRMAKELİ

Tütün Rejisi Amele Cemiyeti

Bu eski cemiyet de birtakım tufeylilerin elinde infisaha doğru yuvarlanmakta idi. Bir kaç ay evvel birkaç azimkâr gencin gayretile canlanır gibi oldu. Fakat son aldığımız haberlere nazaran, vaziyet yine fenalaşmış ve arkadaşlarının müzaheretinden nevmiit olan birkaç heyet-i idare âzâları istifaya mecbur olmuştur. Bu âkim dahili mücadelenin araştırırken gayet garip ve iğrenç malûmata destres olduk. Cemiyetin vaziyet-i maliyesi oldukça iyidir. Kasasında iki bin lira kadar para vardır. Buna rağmen hiçbir müsmir faaliyet ibraz edilmemektedir... Zira su'î niyet sahibi dar düşünöslü birkaç kişi cemiyet nizamnamesinin kötü bir maddesinden istifadeyi akıllarına koymuşlar ve maksatlarına vüsul için her türlü teşebbüsâtı ta'kim etmeği is edinmişlerdir. Bu madde mucibince, cemiyet âzâsı yirmiye düşecek olursa, teşkilât fesh olunacak. Ve mevcut para bir âzâ meyanında taksim edilecektir. Amelenin ekmeğinden kısararak topladığı teavün akçasına göz koyanların gözü çıksın!

Reji idaresi tasfiye olunuyorken umarız ki, ameleler de cemiyetlerini bu gibi muzır şahıslardan temizlerler, cemiyetlerinin basına tok gözlü ve temiz yürekli arkadaşlar getirirler.

Süleyman Nazif

992

Bir Maden Ocağında

Ereğli Havza-i Fahmiyesinden bir maden ocağını ziyaret

Sandaldan iskeleye çıktığımız zaman, önümüzde kâmilen kömür tozu ile örtülmüş bir şosenin uzandığını gördük. . en yakın ocağın beş dakika mesafede olduğunu söylediler.. Bu ocak bir Fransız şirketi tarafından yeni açılmış!.. ona doğru yaklaştıkça kalbimde sebebini bilmediğim bir heyecan rüzgârının estiğini his ediyorum...Bu belki Zonguldak Ereğli Balya... madenlerinde çalışan amele için işittiğim namütenahi fecaat vak'alarının gözümün önünde canlanmasından ileri geliyordu.

Bu sırada , ufak bir deliğin ağzında, demir ray üzerinde arabayı güçlükle sevk etmeğe uğraşan bir hamal gördüm..Yanına yaklaştım:

— Yeni açılan ocak burası mı? dedim. Alnından akan iri ter tanelerini, bir mendil bile bulamayarak kömürden simsiyah olmuş nasırlı elile sildi:

—Ah, efendi..dedi ne soruyorsun? Keşke açılmaz olaydı.. işte burası... Çok yorucu bir sâ-y altında her geçen gün biraz daha ölüme doğru giden bu zavallı adamın şikâyetini dinlemek ve anlamak istedim...

—Arkadaş, dedim.. niçin böyle söylüyorsun? sen de bu sayede iş buldun! o zaman, kendisinde artık hiçbir takat kalmadığına hükmettiğim bu insan birden bir yeri acımış gibi dikildi ve bağırdı:

—Ne diyorsun efendi! işte halimi görüyorsun.. Bu araba ile ta sabahtan akşama kadar yirmi sefer yapıyorum. Bu yirmi sefer 12-13 saat tutuyor, buna karşılık altmış kuruş yövmiye veriyorlar. Eğer yirmi sefer yapamazsak, yövmiyemizden kesiyorlar... Düşün efendi!.. Bu altmış kuruşla ne yapılır.. Ben mi yiyeyim.. çoluk çocuğa mı göndereyim?

Zavallı çok dolu idi, dinleyecektim.. O, daha çok söyleyecekti. Fakat bilmem nedense birden arabayı kavradı, uzaklaştı. Bu hareketile bana içerlemiş olduğuna zâhib oldum...

Dünyanın dört bir tarafında, maden ocaklarında mesaf müddeti altı saattir. Bizde de zahiren sekiz saattir. Fakat görüyoruz ki, hakikatta 12-13 saat çalışılıyor.. Bilmem ki, bu işler için maaş alan ve baskaca bir işleri olmayan amele müfettişleri bunları görmüyor mu?.. Yoksa görüyor da aldırıyor mu?.. Bunları düşünürken ocaktan içeri girdim. Kömür yolu tahtezzemin sularla, çamur yolu şeklinde uzuyordu.. Hava teneffüs edilemeyecek kadar pisti... ocağın en geniş yerine geldim... Burası ancak orta cesamette bir insan boyu kadar vardı. Burada bir kısım amele kazma ile kömürleri kazıyor, diğer bir kısım çocuklar, ufak çocuklar

Sirtünde parça parça bir ceket, sapsarı

993

bu kazılan kömürleri arabalara dolduruyorlardı. Bilhassa bu çocukların vaziyeti nazar-ı dikkatini celp etti. yalın ayak.. başı açık, bir beniz.. Burada bu nesvünüm ve taazi devresinde, cılız vücutlarının son takadını tüketiyorlardı.

Bu çocukların yövmiyeleri kaç kaç kuruş, bilir misiniz? 30 Kuruş.

Kaç saat çalıştıklarını tahmin eder misiniz? 10-12 saat...

Ben bunları öğrenirken, evvelâ ağlamamak için, daha sonra isyan etmemek, bağırmamak için kendimi zor tuttum. Bu bir kâtillikten başka birşey de değildir.. Bile bile bunları öldürmekti.

Bir az daha ilerlemek istedim.. Aman yarabbi yol ne kadar daralıyordu? Artık iki kat yürümek mecburiyetinde idim. Nihayet, yeni açılmış bir damara geldim. Burada ancak iki kişi çalışabiliyordu. Birisi yere yatmış olduğu halde kazma sallayan bir kazmacı idi. Hareketinden müşkülât çektiği, çok zahmet duyduğu ne kadar iyi anlaşılıyordu. Yövmiyesini öğrendim bir lira...

İçerde daha fazla duramayacaktım. Hemen dışarı fırladım. Öğle paydosu henüz oluyordu. İşçilerden bir kısmı ekme çıkınlarını açıyorlardı. Bu kadar yorgunluk, eziyet ve iskence havatından sonra bu zavallı adamların ne yediklerini ve ne için çalıştıklarını görmek istedim. Birisinin yanına sokuldum.. Ne yiyordu bilir misiniz? Ekmek ve kesik demen yağı alanmış bir nev'i peynir.. bir diğerine baktım yine ekme ve soğan...

Orada çalışanların iki aydan fazla bu havata tahammül edememelerinin ve pek çabuk ölmelerinin sebebini şimdi daha iyi anladım..

Bütün bunlardan sonra bu bedbaht işçilerin nerede yattıklarını tabii siz de merak etmişsinizdir... Ben de sizin gibi merak ettiğim için, öğrenmek istedim. İşte buraları dedikleri zaman, bir evden ziyade, ahır veya büvücek bir kümeste olduğumu zannediyordum. Bu ufak pis odalarda tam kırk kişi üstüste yatarmış, kırk kişilik vagonlarda olduğu gibi. Bu kadarcık gıda için bu karanlık ve havasız mahzenlerde sönen ömürlere, bu sâyin çok zavallı, fakat çok temiz insanlarına acıdım, acıdım ve daha fazla görmemek için uzaklaştım..

H.İBRAHİM

994

Bursa Erkek Muallim Mektebi Orkestra Hey'etine

Aziz Gençler;

Cuma gecesi Muallimler Birliđi konferans salomunda verdiğiniz mûsamere-i musikiyede herkes gibi ben de bulundum. Âciz bir kanaatla diyebilirim ki, o gece Bursa'nın uzun zamandanberi müstak olduğu ihtiyac-ı bediîsini çok nezih ve kibar bir tarzda tatmin ettiniz.

Az zaman zarfında ince ruhumuzun bu yüksek muvaffakiyeti her türlü takdir ve sitayisin cidden fevkindedir. Bundan on sene mukaddem, burada yabancı ve bize düşman anasırdan teşekkül etmiş bir orkestra heyetiⁿⁱ mükerreren dinlemiş ve onları dinlerken kalbimde tasavvur edebildiğimiz kadar kıymetli bir ümit kırılmıştı. Siz o ümidi bana beligen-ma-beliğ bahş ettiniz. Çünkü siz onlardan hakikaten çok yüksek ve nihayet bize aitsiniz. Bugünden itibaren orkestranız kendi mevcudiyetinizi ücretli ve umumî konserlerle tevsi ve tenmiyeye doğrudan doğruya muktedirdir.

Zevksiz ve heyecansız eğlencelerden başka etrafında bir şey bulamayan Bur-salıların bu umumî konserlerinize çok derin bir alâka ile talip olacakları şüphesiz bulunduğundan, hey'etimizin münasip zamanlarda varlığınıza biraz menafi-i maddiye temin edecek şekilde umumî konserlere geçmesi çok şayan-ı arzudur.

Muvaffakiyetinizi en had bir samimiyetle tebrik eder ve temadi-i muvaffakiyetinizi dilerim.

Birinci Lise Kimya Muallimi

Sâmi

23 Nisan - Yetimlere Yardım günüdür. Zekât ve fitrelerinizi Himaye-i Etfal Cemiyetine vermeği dinî bir vecibe biliniz!

bülâgat-ül bülega

Önümüzdeki 1 Mayıs

Bugün Nisanın 13'ü, 1 Mayıs'a daha iki hafta var. Artık Amele Günü tezahüratını hazırlamak zamanı gelmiş demektir. Bu sene 1 Mayıs Cumaya tesadüf ediyor. Bu, 40 yılda bir ele geçen bir fırsattır. Ümid ediyoruz ki, Türkiye'nin her tarafında işçi sınıfı bu fırsattan bilistifade parlak bir tarzda mevcudiyetini gösterecektir.

İstanbul'da 1 Mayıs için henüz mühim bir hazırlık nazara çarpmıyor. İşittiğimize göre, bazı amele cemiyetleri bu mesele ile uğraşmağa başlamışlardır. Hareketi tevhid etmek ve unumi bir tezahürat yapmak hususunda büyük bir temayül mevcuttur. Bazı cemiyetler bir hey^{et}-i müteşebbise teşkiline taraftar bulunuyor. Bazıları da elyevm Umum İstanbul İşçileri namına hareket eden amele encümenine bu işin havalesini tervec ediyorlar. Tramvay ve deniz amelelerinden büyük bir kısmı 1 Mayıs günü çalışmamak niyetindedir.

Bütün şuaabatta grev yapılmasına ihtimal verilmiyor. Yapılacak nümayişin şekline gelince ağleb-i ihtimal cemiyetlerden birinin binasında tecemmü edilerek muntazam bir kafilie halinde şehir haricinde bir mesireye gidilecek, orada hasbihal edilecek, eğlenilecektir.

Geçen gün ~~en~~ en ziyade itimat ve hürmet kazanmış amele rehberlerinden biriyle görüşüyordum. Bu sene Türkiye amelesinin 1 Mayıs dilekleri ve şiarları neler olduğu kendisinden sordum. Şu cevabı aldım:

"Türkiye amele ve köylüsü henüz Cumhuriyet idaresinin nimetlerini tanımamıştır. İstismar edilen sınıfların hukukunu himaye edeceğinden kanun bile Meclisten geçmemiştir. Amele her zamandan daha derin bir sefalet içinde inlemektedir. Bir taraftan da halkçı ideolojilerden beklediklerimizi elde etmeğe vakit bulmadan en zâlim düşmanlarımız olan derebeylerin, mürtecilerin kıyamına şahit olmaktayız. Bu vaziyet karşısında şiarlarımız

bahise dilen

gayet sarîh birkaç maddede hülâsa edilebilir.

- 1- Teşki^{lât} matbuat, grev hakkı. Türkiye işçisi sendikalar kanununu bekliyor. İşçi matbuatının serbestisini istiyor ve menfaati icap ettiği zaman grev yapmakta serbest bırakılmasını talep ediyor.
- 2- Amelenin müstakil ve inkılâpçı bir amele fırkası teşkil etmek hakkıdır.
- 3- Köylü ektiği toprağa sahip olmalıdır. Beylerin, şeyhlerin, mütegalibenin imha edilmesi, Türk köylüsünü kurtarmak için yegâne çaredir.
- 4- Türkiye halkı irtica/a ve mürteci şeriatçılara karşı amansız bir mücadele açmalıdır.
- 5- Kürdistan isyanı İngiliz emperyalizminin dalaveresidir.

Şarkın kurtuluşu emperyalizmin ölümüyle kâbidir."

Muhatabım bu şiarları izah ettikten sonra:

"Bugün amelenin bütün düşünceleri şu dört kelimedede hülâsa edilebilir.. Kahrolsun istilâcılar, mürteciler, muhtekirler" dedi ve yanımdan ayrıldı.

Bu temiz yürekli amele rehberinin sözlerine ilâve edecek bir kelime bulamıyorum. Amele cemiyetlerinde 1 Mayıs hakkında alınacak kararları ayrıca yazarım.

TÜRKİYE SOSYAL TAHHÜT İRASTIRMA VAKFI

Tramvaycılarının Teşebbüsü

Bir müddetten beri Tramvay İşçileri Cemiyeti amele namına tanzim edilen bir metalip listesini şirkete kabul ettirmek için uğraşıyordu. Zaman zaman yevmi gazetelerde Metro Hanında iki taraf mümessillerinin müzakeratta bulduklarını görüyor ve gülümsüyorduk. Ameleyi kimlerin temsil ettiğini bilenlerden hiçbiri bu müzakerelerden bir netice istihsal edileceğine ihtimal vermiyordu. Takip edilen gayenin bir gösteriş yapmaktan ibaret olduğu göze çarpıyordu. Filhakika murahhasların biri Halk Fırkası mutemetlerinden, diğeri vaktiyle şirketin parasıyla teşkil edilmiş olan Amele'yi Siyanet Cemiyeti müessislerinden idi, üçüncüsü de amelecilikle uzaktan yakından alâkası olmayan bir avukat idi. Selâhiyettar bir ağızla arkadaşlarının menfaatlerini müdafaa edecek bir tek amele heyete dahil değildi. Va'd ve vaid ile uzun haftalar geçirildikten sonra, nihayet şirket, amelenin hiçbir talebi israf edemeyeceği cevabını verdi. Bütün sahte ümitler suya düştü. Şimdi murahhasların vilâyete müracaat edeceğini işitiyoruz. Fakat son dakikada murahhaslardan Yaşar efendi şirketin talimatına tevfikân istifa ettiği cihetle, yeni bir murahhas intihabı icap etmektedir. Üç yerde ayrı ayrı intihabat yapılacağı gözönüne getirilirse, bu suretle de bir iki hafta geçirileceği anlaşılır. Herhalde önümüzdeki kıştan evvel bir neticeye varılamayacağı aşikârdır. Bu netice de, muhakkak hiçbir şey elde edilemeyeceğinin anlaşılmasından ibaret olacaktır.

Amele yabancıların himayesine sığınmaktan, müdahalelerine rıza göstermekten fariğ olmadıkça bu vaziyetten kurtulamayacağını bilmek için amele teşkilâtları tamamıyla müstakil ve her türlü yabancı tesirlerden azade olmalıdır. Bu hakikat amele ekseriyeti tarafından anlaşılincaya kadar, işçilerimiz mütemadiyen ezilecekler ve bugün bu, yarın şu firkanın siyasetine âlet ve kurban olacaklardır. Tramvay işçilerinin feci vaziyetini teknil amele sınıfının nazar-ı ibretine arz ederiz.

S.N.

artık anlamlıdır. Müsuir bir tarzda patronlara karşı mücadele ede-

Yutulmasına
dizilmiş
ticari
ilânlar

"Singer" Saatleri Acentası ve kırıcı ucu'ü fenni gözükler
deposu — Ulu Camii karşısında İhsan Zekâi Ticarethanesi;
Doğruluk Pazarı... Bursa Tuz Pazarı numro - 1
Bayram münasebetiyle her ucu'ü çocuk oyuncakları ve makara
sesitleri gelmiştir.

③

- Silâh Atılmayacaktır -

Bayram münasebetiyle silâh atmak katiyen memnurdur. Keyfiyet ahâlimizin
sem'-i ittilâna arz olurur..

④

Vilâyet Defterdarlığından

17 Şubat 341 tarihli Mahsulât-ı Arziye Kanununun madde-i muvakkatesi mucibi-
bince öşrü verilmiş olan mahsulât-ı arziyeden tekrar vergi alınmayacağına nazaran,
eshab-ı mükellef yedinde geçen seneler malından olup öşrü istifa edilmiş bulunan
mahsulâtın miktar ve cinsini mübeyyin birer kî't'a beyannamenin nihayet Mayısın o-
muncu gününe kadar Varidat kalemine getirmeleri ve işbu beyannameler muhteviyatın-
dan fazlası ile öşrü verilmemiş olan mahsulât hangi seneler malından olursa olsun,
yeni kamun mucibince vergiye tâbi bulundurulacağından, idrak etmekte bulunan yeni
mahsulün sevkinde ihtilâfa mahâl kalmamak üzere mezkûr beyannamelerin müddet-i
muayyenesi zarfında itası ilân olurur.

⑤

Bursa Mahkemesi Asliye Birinci Hukuk Dairesinden; Bursa'nın Kiremitçi
mahallesiinde sâkine Huriye hanım zevc-i gaibi Bursa'nın Serpınar Mahallesi
ahâlisinden İbrahim oğlu Süleyman aleyhine ikame eylediği fesh-i nikâh davasının
icra kılınan muhakemesi neticesinde tarafeyn beyninde kaim olan nikâhın fes-
hine dair sâdır olan 16 Ramazan 343 ve 9 Nisan 341 tarih ve 587 numaralı ilâm a-
leyhine gaip merkum tarafından müddet-i kamuniyesi zarfında tarik-i kamuniyeye
tevessül edilmediği takdirde hükm-ü mezkûrun kesb-i katiyet edeceği lüzûmü ilân
olurur.

⑥

Elinde deyn senedi olanlara:

güzel elverişli bir fırsat

En müsait seraitle mahsup senedi alıyoruz. Saray önünde Süleyman efendinin
kahvesinde Cahid adresine müracaat ediniz..

①

İhtiyat Zabitan Pazarı

En ciddi, en müsait, en ucuz maktu' satış yapar bir müessesedir. Bayram muna-
sebetiyle zarif çeşitler celbine muvaffak olmuş ve sergisini açmıştır. Üçyüz kuruş
ve daha fazla mübayaatta bulunanlara muhtelif hediyeler takdim eder. Erkek ve
zenne fanilâları,..